

TEMA BROJA

Projekcije broja zaposlenih i penzionera i uticaj na održivost penzionog sistema

Ljiljana Sekulić i Miladin Kovačević

Uvod

Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje (PIO) predstavlja osnovnu finansijsku instituciju javnog penzijskog sistema u Srbiji i finansira se na bazi PAYG ('pay as you go', tekuće finansiranje) šeme, primarno putem doprinosa radno aktivnog stanovništva i transfera iz državnog budžeta. Ovaj sistem finansiranja je održiv u uslovima povoljnih demografskih parametara, koji obezbeđuju zadovoljavajući proporciju između onih koji ostvaruju prava iz socijalnog osiguranja i samih osiguranika.

Međutim, kod sistema tekućeg finansiranja penzija, problem nastaje kada nastupe poremećaji koeficijenta zavisnosti¹, jer tada ovaj sistem ne može da obezbedi uredno finansiranje penzija i postaje zavistan od transfera iz spoljnih izvora (javni budžet i drugi izvori).

Najvažniji faktori koji utiču na poremećaj koeficijenta zavisnosti su: starenje stanovništva prouzrokovano smanjenjem prirodnog priraštaja stanovništva i produžavanjem životnog veka populacije i poremećaji upravljanja kao što su: rano sticanje statusa korisnika penzijskog invalidskog osiguranja usled liberalnih uslova penzionisanja i smanjenje broja osiguranika kao rezultat rasta nezaposlenosti. Do poremećaja može doći i usled neadekvatne makroekonomske (monetarne ili fiskalne) politike. Promene u procesima starenja stanovništva ne moraju izazvati poremećaje u finansijskoj sposobnosti penzionih fondova: dobro finansijsko upravljanje, kreacija i kontrakcija investicija omogućavaju da fondovi sa tekućim finansiranjem penzija uredno izvršavaju obaveze i u slučaju promena u procesima starenja stanovništva.

Tip i struktura osiguranja

Srbija ima jedinstven sistem obaveznog penzijskog i invalidskog osiguranja. Ovim sistemom obuhvaćeni su zaposleni, samostalne delatnosti i poljoprivrednici, a

Broj korisnika penzije po kategorijama osiguranika

Godina	Zaposleni		Samostalne delatnosti		Poljoprivrednici		Ukupno	
	broj korisnika	lančani indeksi	broj korisnika	lančani indeksi	broj korisnika	lančani indeksi	broj korisnika	lančani indeksi
1997	1243192	103,1	35970	111,0	181144	109,3	1460306	104,0
1998	1251394	100,7	37448	104,1	184202	101,7	1473044	100,9
1999	1263315	101,0	38462	102,7	196198	106,5	1497975	101,7
2000	1264175	100,1	39337	102,3	207289	105,7	1510801	100,9
2001	1297004	102,6	41207	104,8	213480	103,0	1551691	102,7
2002	1255814	101,3	42905	104,1	212778	99,7	1511497	97,4
2003	1248662	99,4	43472	101,3	213438	100,3	1505572	99,6
2004	1241082	99,4	43938	101,1	221047	103,6	1506067	100,0
2005	1239573	99,9	45225	102,9	224178	101,4	1508976	100,2
2006	1267574	102,3	47181	104,3	229293	102,3	1544048	102,3
2007	1290611	101,8	49872	105,7	229072	99,9	1569555	101,7
2008	1306394	101,2	50959	102,2	222986	97,3	1580339	100,7
2009	1324338	101,4	54450	106,9	224880	100,8	1603668	101,5
2010	1345733	101,6	58368	107,2	222480	98,9	1626581	101,4
2011	1357846	100,9	61851	106,0	218948	98,4	1638645	100,7

Izvor: <http://www.pio.rs/images/dokumenta/statistike/>

¹ Odnos broja penzionera i broja zaposlenih.

njihovo osiguranje je od 2008. godine objedinjeno u zajednički PIO fond. Penzijski osiguranici se prema načinu ostvarivanja penzijskog prava mogu svrstati u tri kategorije: na korisnike starosne, invalidske i porodične penzije. Prema broju osiguranika i prema visini potrebnih sredstava za servisiranje prava iz penzijskog osiguranja dominantnu ulogu ima Fond zaposlenih.

Broj korisnika penzija. Broj penzionera u Srbiji se u poslednje dve decenije progresivno povećavao, što je delimično prouzrokovano demografskom strukturom društva, a većim delom liberalnim uslovima sticanja prava penzionog osiguranja. S druge strane, ova pojava koincidira s opadanjem broja osiguranika, usled nepovoljnih ekonomskih tokova, efekata tranzicije i krize, što

Odnos broja penzionera i broja osiguranika – kategorija zaposlenih¹, 1999

Godina	Broj penzionera	Broj obavezno osiguranih lica iz kategorije zaposlenih	odnos
1999	1.263.315	1.992.181	1:1,6
2000	1.264.175	1.927.588	1:1,5
2001	1.297.004	1.919.255	1:1,5
2002	1.255.814	1.876.390	1:1,5
2003	1.248.662	1.841.219	1:1,5
2004	1.241.082	1.841.656	1:1,5
2005	1.239.573	1.839.461	1:1,5
2006	1.267.574	1.792.497	1:1,4
2007	1.290.611	1.760.437	1:1,4
2008	1.306.394	1.772.418	1:1,4
2009	1.324.338	1.678.760	1:1,3
2010	1.345.733	1.605.052	1:1,2
2011	1.357.846	1.542.282	1:1,1

Izvor: <http://www.pio.rs/images/dokumenta/statistike/>

Broj korisnika penzije po kategorijama osiguranika

Član 19. zakona	Osiguranik - MUŠKARAC			Osiguranik - ZENA		
	godina odlaska u penziju	Uslovi		godina odlaska u penziju	Uslovi	
		godine života	najmanji staž osiguranja		godine života	najmanji staž osiguranja
tačka 1	2011	65	15	2011	60	15
	2011	53g 4m	40	2011	53g	35g
	2012	53g 8m	40	2012	53g	35g
	2013	54g	40	2013	53g 4m	35g 4m
	2014	54g 4m	40	2014	53g 8m	35g 8m
	2015	54g 8m	40	2015	54g	36g
	2016	55g	40	2016	54g 6m	36g 4m
tačka 2	2017	55g 4m	40	2017	55g	36g 8m
	2018	55g 8m	40	2018	55g 6m	37g
	2019	56g	40	2019	56g	37g 4m
	2020	56g 6m	40	2020	56g 6m	37g 8m
	2021	57g	40	2021	57g	38g
	2022	57g 6m	40	2022	57g 6m	38g
	2023	58g	40	2023	58g	38g
tačka 3	45 godina staža osiguranja					

Izvor: Fond PIO, jun 2012

¹ Zakonom o penzijsko invalidskom osiguranju predviđene su tri kategorije obavezno osiguranih lica: zaposleni, lica koja samostalno obavljaju delatnost i poljoprivrednici. Za lica koja istovremeno ispunjavaju uslove za osiguranje po više osnova, utvrđen je prioritet osnova osiguranja prema unapred navedenom redosledu, što znači da postojanje zaposlenja isključuje osiguranje po osnovu istovremenog obavljanja samostalne ili poljoprivredne delatnosti.

dovodi do smanjenja koeficijenta zavisnosti, odnosno narušavanja odnosa između broja osiguranika i broja korisnika. Ovaj odnos je pre pet decenija bio 6:1, dok je polovinom osamdesetih 3,6 zaposlenih izdvajalo sredstva za jednog penzionera.

Koeficijent zavisnosti u **penzionom fondu zaposlenih** najnižu vrednost ostvario u 2011. godini (1,1).

Promene u demografskoj strukturi osiguranika ovog Fonda, nisu praćene formiranjem latentne rezerve u kapitalu-investicijama, kao što bi nalagala dobra finansijska praksa.

Uslovi penzionisanja. Starosna granica, uspostavljena na nivou od 55 godina za žene i 60 godina za muškarce, uz ispunjenje uslova od 35, odnosno 40 godina radnog staža dugo nije korigovana, ignorišući demografske prilike i promene u privrednoj strukturi zemlje. Prema podacima iz 2012. godine, starosnu penziju prema godinama života mogu ostvariti muškarci sa navršених 65 godina života i 15 godina staža osiguranja, a žene sa 60 godina života i najmanje 15 godina staža osiguranja. Prema izmenjenom i dopunjenom Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju, uslovi za odlazak u starosnu penziju će se pooštřavati sukcesivno iz godine u godinu do 2023, kada će starosna granica za one koji imaju pun radni staž (40 godina za muškarce i 38 za žene umesto aktuelnih 53) biti 58 godina, čime će Srbija nastaviti da se približava zemljama EU. Dinamika pooštřavanja uslova za odlazak u starosnu penziju prikazana je u tabeli.

Rashodi sistema. Formula po kojoj je utvrđivana individualna penzija bila je izuzetno povoljna (85% od prosečne mesečne zarade korisnika ostvarenih u deset uzastopnih najpovoljnijih godina staža osiguranika). Minimalna penzija kretala se u rasponu od 40% do 80%

poslene da teže ranom penzionisanju, što je dovelo do toga da se Fond PIO zaposlenih u Srbiji suočava sa velikim teškoćama finansijske prirode. U isto vreme, politika penzionisanja podsticala je rano penzionisanje i smanjivala inicijativu za produženje radnog veka i doprinos korisnika koji su prešli propisanu starosnu granicu kreiranju nacionalnog proizvoda.

Do 2000. godine Vlada je ove teškoće rešavala povećavanjem stope doprinosa, uvođenjem dodatnih poreza na akcizne robe i raznih vrsta taksi koje su plaćale pravna lica i građani (uključujući i penzionere), što dalje smanjuje raspoloživi poreski potencijal za finansiranje razvoja, zdravstva, obrazovanja i drugih razvojno orijentisanih budžetskih rashoda.

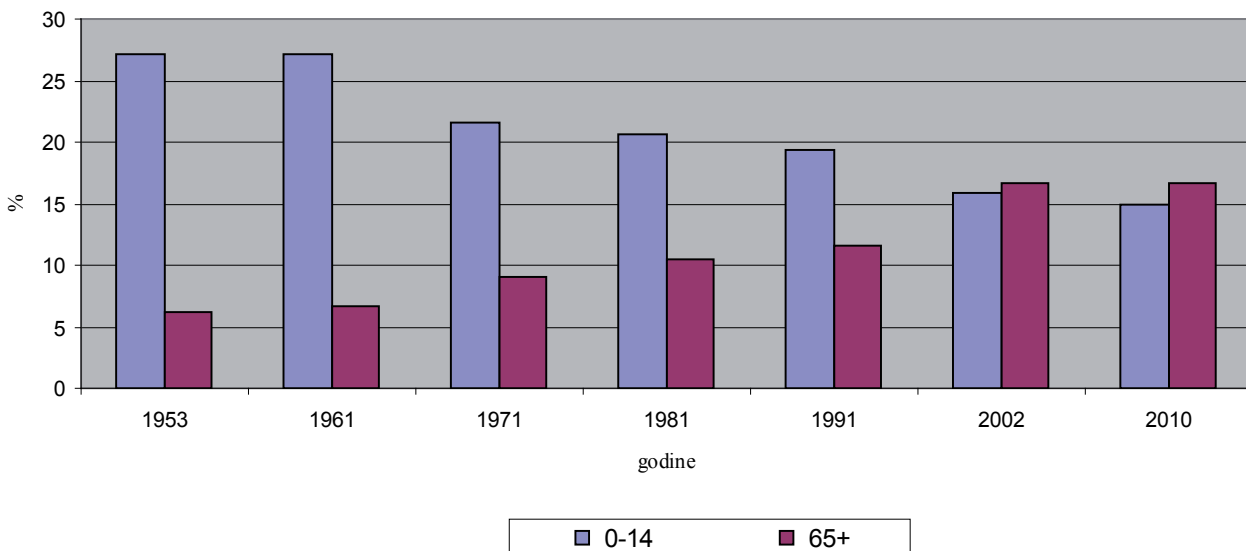
Važne penzijske reforme u Srbiji započete su decembra 2001. godine, kada je podignuta starosna granica za penzionisanje za tri godine (63/58), rast penzija je počeo da se usklađuje se sa rastom cena na malo i rastom zarada (Švajcarski model), minimalna penzija je iznosila 20% bruto prosečne zarade. Usvajanjem Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, 1. aprila 2003. godine, umesto najboljih deset godina, celokupni radni staž se uzima kao osnovica za obračun penzije.

Početak novog milenijuma postalo je sasvim izvesno da će se ovako koncipiran penzioni sistem, bez preduzimanja ozbiljnih reformskih poteza, suočiti sa još većim finansijskim problemima, pogotovo što se očekuje dalje pogoršanje demografske situacije.

Demografski aspekt

Stanovništvo Srbije, prema svim obeležjima demografske starosti, može se svrstati u grupu izrazito starih populacija i to ne samo u evropskim nego i svetskim okvirima.

Udeo stanovništva 0-14 i 65+ u ukupnom stanovništvu Srbije (%)

Izvor: RZS, Projekcije radne snage Republike Srbije, 2010-2050.

prosečno isplaćene zarade u Republici, što je i u svetskim razmerama bila vrlo visoka granica.

Navedene činjenice delovale su podsticajno na za-

Prema podacima za 2010. godinu, mlađi od 15 godina učestvuju sa svega 15% u ukupnom stanovništvu, što je manje od udela stanovništva starijeg od 65 godina (17%).

U poslednjih pedeset godina, udeo mlade starosne grupe u ukupom stanovništvu Srbije je gotovo prepolovljen, a udeo starijeg stanovništva povećan je 2,5 puta.

Sve varijante projekcija stanovništva pokazuju znatan rast udela starijih osoba (65+) u ukupnoj populaciji. Prema varijanti srednjeg fertiliteta, njihov udeo raste sa 16,9% u 2010. godini na 23,3% u 2050. Sve varijante predviđaju i smanjenje udela radno sposobnog stanovništva (15-64 godine) u ukupnoj populaciji, a pad bi se kretao od 5,5% do 7,6%,, zavisno od varijante. Povećava se i udeo starijih radnika u stanovništvu radnog uzrasta, kao i udeo jako starih osoba (starijih od 80 godina) u sta-

roj populaciji. Sve ove osobine ukazuju na sve izraženiji proces starenja stanovništva.

Stanovništvo Srbije će stariti ako se ostvari bilo koja kombinacija pretpostavki na kojima se baziraju projekcije. Razlike po varijantama bi se ispoljile jedino u brzini procesa starenja.

Faktori koji utiču na proces starenja

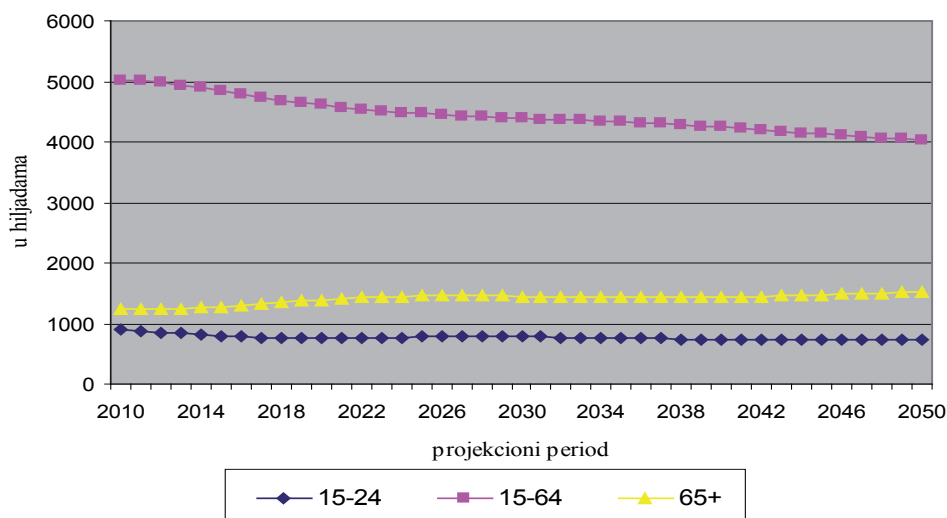
Kao i kod ostalih populacija, u Srbiji je aktuelna starosna struktura formirana pod uticajem sve tri komponente kretanja stanovništva: fertiliteta, mortaliteta i migraci-

Ukupno stanovništvo i kretanje stope demografske zavisnosti

	Varijanta srednjeg fertiliteta			Varijanta visokog fertiliteta			Varijanta visokog fertiliteta		
	2010	2050	promena	2010	2050	promena	2010	2050	promena
Republika Srbija									
Ukupno stanovništvo (u hiljadama)	7428	6591	-837	7447	7168	-279	7394	5732	-1662
Mladi (15-24) (% od ukupnog stanovništva)	12,1	11,2	-0,9	12,1	12,2	0,1	12,2	8,9	-3,3
Stariji (65+) (% od ukupnog stanovništva)	16,9	13,2	6,3	16,8	21,3	4,5	16,9	26,7	9,8
Radni uzrast (15-64) (% od ukupnog stanovništva)	67,6	61,1	-6,5	67,5	59,9	-7,6	67,9	62,4	-5,5
Stopa demografske zavisnosti starijeg stanovništva (65+/15-64)*100	24,9	37,9	13,0	24,9	35,6	10,7	24,9	42,7	17,8
Udeo starijih radnika u stanovništvu radnog uzrasta ((55-64)/(15-64))*100	20,9	21,6	0,7	20,9	20,3	-0,6	20,9	24,3	3,5
Jako stari kao procenat starijih (80+/65+)*100	22,3	26,4	4,0	22,3	26,4	4,0	22,3	26,4	4,0

Izvor: RZS, Projekcije radne snage Republike Srbije, 2010-2050.

Projekcije stanovništva Srbije po starosnim grupama prema srednjoj demografskoj varijanti

Izvor: RZS, Projekcije radne snage Republike Srbije, 2010-2050.

Projektovani pokazatelji demografskog starenja Srbije 2010-2050.

Varijanta projekcija	Udeo starih (65+) u ukupnoj populaciji (%)				Koeficijent zavisnosti starih (65+/15-64)			
	2020	2030	2040	2050	2020	2030	2040	2050
Niska	20,0	22,1	23,3	26,7	30,3	33,6	35,7	42,7
Srednja	19,6	21,1	21,3	23,2	30,2	33,0	33,8	37,9
Visoka	19,3	20,5	20,2	21,3	30,2	32,7	32,8	35,6

Izvor: RZS, Projekcije radne snage Republike Srbije, 2010-2050.

ja, ali i pod snažnim delovanjem nasleđenog starosnog sastava, odnosno pod uticajem tzv. demografske inercije (što presudno utiče na brojnost budućih generacija roditelja, dakle na stopu nataliteta).

Starenje stanovništva je pre svega rezultat velikog pada fertiliteta i njegovog dugog zadržavanja na niskom nivou. Za šezdeset godina (između 1950. i 2010. godine) prosečan broj dece po ženi je više nego prepolovljen (stopa ukupnog fertiliteta je sa 3,13 dece po ženi svedena na 1,41), što je bitno sužavalo osnovu starosne piramide. Dostignuti nivo fertiliteta je vrlo nizak, tako da već više od pola veka (od 1956. godine) on ne obezbeđuje ni prostu reprodukciju stanovništva.

Ukoliko se kao kriterijum demografske starosti posmatra samo prosečna starost stanovništva (pokazatelj koji je pod direktnim uticajem starosne strukture), tada se Srbija sa 41,6 godina (2011) nalazi u grupi od pet evropski najstarijih država (zajedno sa Italijom, Nemačkom, Bugarskom i Švedskom).

Na povećanje broja starih i vrlo starih ljudi utiče i produženje očekivanog trajanja života (demografsko starenje sa vrha starosne piramide). Očekivano trajanje života je pod direktnim uticajem smrtnosti stanovništva po starosti. Prema podacima iz 2011, u Srbiji očekivano trajanje života muškaraca iznosi 71,6 godina, a žena 76,8 godina.

Za poslednjih šest decenija u Srbiji je produžen životni vek muškaraca za 17, a žena za 18 godina. Tokom pedesetih i šezdesetih godina prošlog veka najznačajnije smanjenje smrtnosti ostvarivano je kod odojčadi i male dece (što je u znatnoj meri usporilo efekte pada fertiliteta) i uticalo na povećanje očekivanog trajanja života pri rođenju. U istom periodu očekivano trajanje života starih je produženo samo za dve (muškarci), odnosno za tri godine (žene). O doprinosu smanjenja smrtnosti kod starog stanovništva (60 ili više godina) ne može se govoriti, jer je kod tih starosnih kohorti očekivano trajanje života gotovo stagniralo.

Dužina životnog veka muškaraca i žena u Srbiji je niža od proseka zemalja EU. Za EU-25 on iznosi 74,9 za muškarce i 81,8 za žene, a za EU-15 75,9 za muškarce i 81,8 za žene (podatak iz 2011). Očekivano trajanje života sa navršanih 65 godina života je 13,6 godina za muškarce i 15,9 godina za žene. Ovaj pokazatelj je vrlo važan za penzioni sistem. Projekcije RZS-a pokazuju da bi se očekivano trajanje života u toj starosti, do 2050. moglo produžiti za 6,9 godina za muškarce i 6,1 godinu za žene.

U kojoj meri je moguće očekivati pritisak ovakvih demografskih trendova na rashode za penziono osiguranje najbolje može da ukaže kretanje odnosa zavisnosti starog stanovništva² koji ukazuje na pritisak koji starenje stanovništva vrši na privredu jedne zemlje.

Projekcija broja zaposlenih i broja penzionera

Osnovni indikator stanja penzijskog sistema je odnos broja penzionera i broja zaposlenih, a starenje stanovništva dovodi do njegovog dugoročnog smanjivanja. Tendencija kontinuiranog pada postoji od 2005, da bi u 2012. dostigao najnižu vrednost (1:1), što je pre svega uzrokovano ekonomskom krizom. Odlazak u penziju „baby boom“ generacija u narednih desetak godina će dodatno uticati na ovaj problem.

Jedan od ključnih ekonomskih faktora koji utiče na stabilnost penzionog sistema je stopa zaposlenosti, odnosno udeo zaposlenih u stanovništvu radnog uzrasta. Stopa zaposlenosti u Srbiji u 2011. iznosila je 45,4% (ARS), što znači da više od polovine stanovništva radnog uzrasta ne radi.

Pri projektovanju broja zaposlenih do 2020. godine korišćene su hipoteze o budućem kretanju stope aktivnosti, stope zaposlenosti i nezaposlenosti. Pretpostavljeno je da će stopa aktivnosti (procenat aktivnog³ stanovništva od ukupnog stanovništva radnog uzrasta) u 2020. dostići vrednost od 68,8%. Stopa nezaposlenosti (procenat nezaposlenog od ukupnog broja aktivnog stanovništva radnog uzrasta) bi do kraja projekcionog perioda pala na 14,9%. Istovremeno, stopa zaposlenosti (procenat zaposlenog od ukupnog stanovništva radnog uzrasta) bi dostigla nivo od 58,6%.

Imajući u vidu demografska kretanja i očekivane promene u strukturi zaposlenih, napravljena je projekcija broja korisnika penzija i broja zaposlenih do 2020. godine, prema kojoj bi se koeficijent zavisnosti vratio na nivo od 1,2 (kao u 2009.).

Suprotan trend kretanja broja zaposlenih (koji uplaćuju doprinose) i broja penzionera uz analizirane demo-

² Broj starih 65 i više godina na 100 lica u random uzrastu.

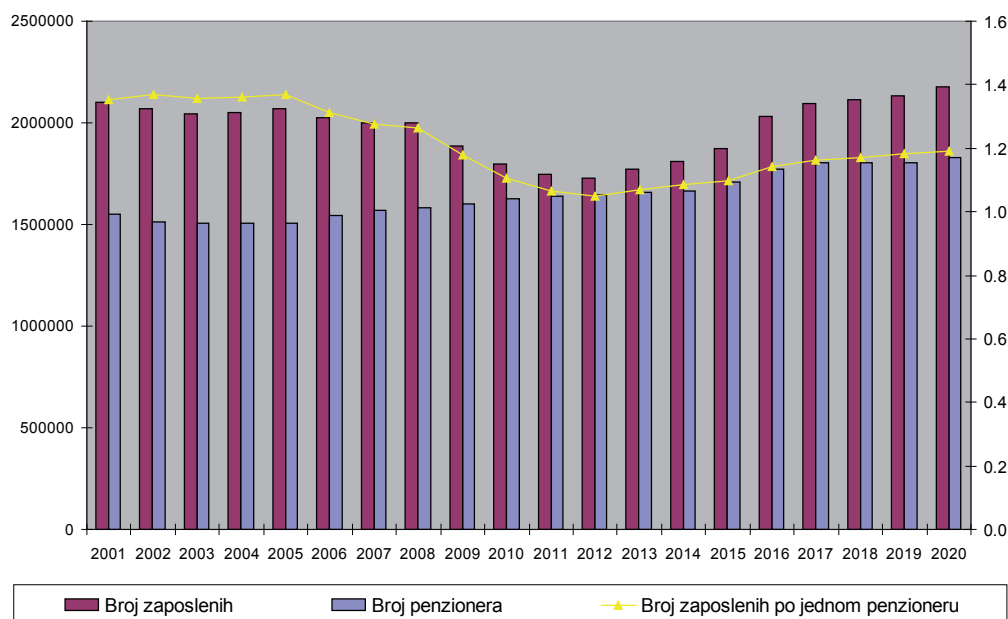
³ Aktivno stanovništvo (radnu snagu) čine sva zaposlena i nezaposlena lica.

Kretanje koeficijenta zavisnosti (sva tri fonda) 2008-2020.

Godina	Stanovništvo radnog uzrasta (15-64)	Stopa aktivnosti (ARS)	Stopa zaposlenosti (ARS)	Stopa nezaposlenosti (ARS)	Zaposleni (ARS) ⁴	Zaposleni (ZP-20) ⁵	Broj penzionera (sva tri fonda)	Penzioneri/Zaposleni
2008	5.049.138	62,7	53,7	14,4	2.649.326	1.999.476	1.580.339	1,3
2009	5.037.135	60,6	50,4	16,9	2.468.688	1.889.085	1.603.668	1,2
2010	5.023.553	59,0	47,2	20,0	2.273.473	1.795.775	1.626.581	1,1
2011	5.003.291	59,4	45,4	23,6	2.166.656	1.746.138	1.638.645	1,1
2012	4.973.144	60,1	45,3	24,6	2.142.682	1.727.048	1.646.562	1,0
2013	4.937.657	60,6	46,0	24,1	2.272.251	1.769.741	1.655.765	1,1
2014	4.892.691	60,8	46,2	23,9	2.262.081	1.813.201	1.667.177	1,1
2015	4.840.862	61,6	48,1	22,0	2.326.450	1.875.169	1.709.418	1,1
2016	4.785.861	63,3	52,6	16,9	2.517.991	2.029.556	1.774.332	1,1
2017	4.730.762	64,8	55,0	15,2	2.600.831	2.096.326	1.803.146	1,2
2018	4.688.285	65,9	56,0	15,1	2.624.538	2.115.434	1.805.025	1,2
2019	4.647.052	67,0	57,0	15,0	2.647.727	2.134.125	1.806.521	1,2
2020	4.608.210	68,8	58,6	14,9	2.698.565	2.175.102	1.826.710	1,2

Izvor: period 2008-2012, Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje, Republički zavod za statistiku-Saopštenje ZP20, Anкета o radnoj snazi (ARS); 2013-2020 projektovani podaci

Broj penzionera i zaposlenih i njihov odnos, 2001-2020.

4 Pri definisanju zaposlenih lica u Anketi o radnoj snazi (ARS) ne uzima se u obzir formalni status lica koje se anketira, nego se radni status tog lica određuje na osnovu stvarne aktivnosti koju je ono obavljalo u posmatranoj sedmici.

5 Podaci o zaposlenima u pravnim licima (privredna društva, preduzeća zadruga, ustanove i organizacije) dobijeni su na osnovu redovnog polugodišnjeg istraživanja (RAD-1/P) i putem "Ankete za dopunu polugodišnjeg izveštaja o zaposlenima i o zaradama zaposlenih", kojim su dobijeni podaci o broju zaposlenih u malim preduzećima (do 50 zaposlenih), a koja nisu obuhvaćena redovnim polugodišnjim istraživanjem. Podaci o privatnim preduzetnicima (licima koja samostalno obavljaju delatnost) i zaposlenim a kod njih, prikupljeni su redovnim polugodišnjim izveštajem (RAD 15) dobijenim od Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje.

grafske tendencije, ugrožava finansijsku održivost penzionog fonda i alarmira na reforme penzijskog sistema.

Zaključak

U ovom radu je analizirana je veza između demografskog faktora i odnos između projektovanog broja penzionera i zaposlenih (uticaj starenja na smanjenje ovog odnosa). Srbija ima jedinstven sistem obaveznog penzijskog i invalidskog osiguranja, kojim su obuhvaćeni zaposleni, samostalne delatnosti i poljopriv rednici, a njihovo osiguranje je od 2008. godine objedinjeno u zajednički PIO fond. Prema broju osiguranika i prema visini potrebnih sredstava za servisiranje prava iz penzijskog osiguranja, dominantnu ulogu ima fond zaposlenih. Koeficijent zavisnosti (odnos broja korisnika penzija i broja osiguranika) je u 2011. ostvario najnižu vrednost 1,1. Promene u demografskoj strukturi osiguranika ovog Fonda nisu praćene formiranjem latentne rezerve u kapitalu-investicijama, što bi nalagala dobra finansijska praksa.

Stanovništvo Srbije će stariti prema svim varijantama demografskih projekcija, a razlike bi se ispoljile samo u

brzini procesa starenja. Starenje stanovništva je prevashodno rezultat velikog pada fertiliteta i njegovog dugog zadržavanja na niskom nivou, što je bitno sužavalo osnovu starosne piramide (starenje od baze). Na povećanje broja starih i vrlo starih ljudi utiče i produženje očekivanog trajanja života (demografsko starenje sa vrha starosne piramide). Značajan je i uticaj nasleđenog starosnog sastava (demografske inercije).

Jedan od ključnih ekonomskih faktora koji utiče na stabilnost penzionog sistema je stopa zaposlenosti, tj. udeo zaposlenih u stanovništvu radnog uzrasta. Stopa zaposlenosti u Srbiji u 2011. iznosila je 45.4% (ARS), što znači da više od polovine stanovništva radnog uzrasta ne radi. Imajući u vidu demografska kretanja i očekivane promene u strukturi zaposlenih, napravljena je projekcija broja korisnika penzija i broja zaposlenih do 2020. godine (kada bi projektovana stopa zaposlenosti dostigla nivo od 58,6%). Suprotan trend kretanja broja zaposlenih i broja penzionera, uz analizirane demografske tendencije, ugrožava finansijsku održivost penzionog fonda i alarmira na reformu penzionog sistema.